

BESZÉLGETÉS VÖRÖS ESZTERREL

Karibi krónikás ének

BÁCSVÁRI KORNÉLIA

VÖRÖS ESZTER DOKUMENTUMFILMJE GABRIEL GARCÍA MÁRQUEZ ÉS KOLUMBIA ELEVEN ZENEI-SZÓBELI HAGYOMÁNYAINAK VONZÁSÁBAN KÉSZÜLT.

• Közgazdászként végeztél, majd újságíró, szerkesztő, videós lettél. Carlos Saura Tangója vitt téged közel a legmélyebb latin-amerikai tánchoz és inspirált professzionális zenélésre kedves hangszereden, a bandoneónon. Más műfajban is volt ilyen meghatározó találkozásod a latin-amerikai kultúrával?

Igen. A tangó után beleszerettem a salsába és a karibi zenébe. Wenders Buena Vista Social Clubjának hatására 2001-ben el is mentem Kubába, egyedül, egy minidisc felvevővel és mindenfelé zenét gyűjtöttem. Aztán jött a Bossa Nova, amit a jazzen keresztül fedeztem fel (kamaszkorom óta nagy jazz-rajongó vagyok), de csak 2003-ban, Brazíliában ismerhettem meg igazán. Azóta is, bizonyos hangulatokban a legfontosabb társam.

És García Márquez könyvei. Amióta elolvastam a Száz év magányt, szerettem volna eljutni Macondóba. Sok dél-amerikai országba el mertem menni egyedül, de Kolumbiába nem. 2013-ig kellett várnom a lehetőségre, hogy első alkalommal ne egyedül menjek.

• Gabriel García Márquez Új Újságírásért Alapítványánál (F.N.P.I.) nyertél ösztöndíjat.

Azért is pályáztam oda, mert az ösztöndíj kifejezetten zenei témájú volt, kulturális újságíróknak szólt. Ehhez Gabo műveinek ismerete, szeretete is kellett, de a kurzus inkább az író populáris (hagyományos, „mély”) kultúrához kötődésére koncentrált: arra, hogy munkássága nagy részben az ottani zenére, ritmusokra, a tánc és a zene alkotta lüktetésre, egy igen speciális karibi identitásra, életérzésre épül, ami nagyon összetett. Ha valaki meg akarja érteni, hogy miért úgy írt

és miért arról, akkor a populáris kultúrát is meg kell értenie.

• Aminek fontosságát ő maga mindig hangsúlyozta a magaskultúra híveivel szemben. Mindez filmed – személyes életutadból következő – sajátos nézőpontját is kijelölte. Mint ahogy az író egyik állítása is, aki – hogy kontinense káprázatos valóságát megragadja – mindenben az elbeszélés lehetőségeit kereste, (újságírás, énekelt zenei műfajok, film,) és megdöbbentő állításokat is tett ezek helyéről az életművében. („Egész életemben újságíró voltam.” Vagy: „Jobban szeretem a zenét az irodalomnál.” Illetve annak története, hogy a filmiparban elszervedett családásai nélkül meg sem írta volna a Száz év magányt.) A te összetett, érzékeny filmnarrációdnak pedig az író egyik metaforája az alapja.

Igen, ami szerint „a Száz év magány nem más, mint egy 365 oldalas vallenato”. Egy karibi dalforma. A hírnemű vándorénekesek műfaja, amit három hangszer kíséretével énekeltek, melyek egyben a helyi hármas kultúrát szimbolizálják: a dob az afrikai, a guacharaca az őslakos, a harmonika pedig az európai hatást képviseli. Ezek a krónikások énekeltek el a legfrissebb pletykákat. Ki kibe szerelmes, ki lett öngyilkos, ki halt meg. Gabo imádta ezeket a dalokat, eljárt olyan helyekre, ahol együtt énekeltek az énekessel, és ahol újabb történetek születtek a pillanat hevében. Sokat merített ezekből a dalokból. Lenyűgözte őt, hogy milyen tömörséggel tudtak egy történetet három percben elmesélni.

• Gyerekkori álma volt, hogy vándorénekes legyen; később, íróként feszülté vált szervezett az azóta már kulturális világörökséggé vált vallenatónak.

Hogyan éltél e műfaj lehetőségeivel a filmbeli narráció során?

A vallenato csak később lett a film fontos alkotóeleme. A 2014-es forgatás alatt még inkább a karibi identitás megragadására koncentráltam, három évvel később – amikor még mindig elégedetlen voltam és éreztem, hogy hiányzik valami – megszületett az ötlet: a zene lesz az, ami kerek egészzé formálja majd a filmet. Nem csak azért, mert Gabo munkáira elmondása szerint ez volt legnagyobb hatással szülőhazájából, hanem azért, mert az én életemben is a zene az egyik legfontosabb dolog. Ezzel tudok hozzá és az ő világához igazán kapcsolódni és azt hitelesen bemutatni.

• Így lett filmed címe: A Nagy Parranda – Történetek Gabriel García Márqueztől, amely az elbeszélés lehetőségeinek keresése is. Az idősíkok összetettségével egyrészt Márquezt idézi, másrészt érzelmi utazásodat is, középpontjában egy Gabóról szóló vallenato megszületésének, majd későbbi rögzítésének számodra kitüntetett pillanataival.

Megpróbáltam legalább három szinten mesélni: egyrészt az elbeszélő emberekkel bemutatni Gabót és azt, ahogy ő látott, érzékelt. A való életből is szerettem volna valamennyit megmutatni ugyancsak a megszólalók segítségével, saját életükön keresztül, és azt is, hogy én, aki egy másik kultúrából jövök, hogyan látom az ottani életet. Így van, hogy egy városi jelenet mond el valamit a hétköznapokról, máskor egy dalszöveg, megint máskor egy visszaemlékezés, vagy a narráció. Sok mindent rögzítettem, sok történet bontakozik ki, több síkon, ezért is éreztem egy idő után, hogy ez olyan, mint egy nagy parranda, az a vallenato parti, ahol csak szól a zene és mesélnek, mesélnek egészen hajnalig.

• Munkád másik „főszereplője” ez a mesefolyam. A hétköznapi szóbeliség, az írónak ehhez szorosan kötődő elbeszélésmódja s annak visszahatása a mindennapokra. E folyam végtelensége. Benne olykor: a „racionalizáló fikció”, amivel beszélgetőtársaid „varázstalanítják” az író mágikus motívumait. Rebeka földévézésének és a sárga pillangók eredetének „magyarázata”, ami tömény fikció.

Gabo művei és a karibi emberek élettelajdonképpen oda-vissza hat(ott) egymásra. Sokakban felvetődött Aracatacában, hogy a város második neve

Macondo legyen, hiszen mindenki csak így ismeri a regény alapján. Pedig létezik egy igazi Macondo, úgy 20 kilométerrel odébb; jóval az író születése előtt alapították. Több vallenato is szól García Márquezzel, nem mindegyik pozitív felhanggal. Az egyik (pozitív) valóban épp a filmem során születik meg.

Mindenkinek van vele egy története, annak is, aki nem ismerte soha. Santa Martában egy kávéház alkalmazottja mesélte, hogy 2014 áprilisában egy nap bement dolgozni, és a vidék több híres szülöttének falra kitett fotói közül Gabóé a földön volt, összetörve. Leesett. Utána tudta meg, hogy Gabo aznap halt meg. Ott ezek a történetek teljesen természetesen. A csoda a valóság része.

De minden Gabo-féle csodatörténet mögött ott van a valóság. Ezt gyerekkori barátja el is mondja: „Mindennek, amiről Gabo ír, a legtöbb része valóság. Tudom, mert mi megéltük.” Rengeteg „macondói történetet” meséltek az emberek. Ami mind valóság. Ők annak is élnek meg. Gabo által vált mágiussá az ő valóságuk. Hivatalosan. Ez visszahat a hétköznapijakra és azok megélésére.

• *Téged mi hívott Macondóba?*

Az a különös, fojtott, forró, szinte kiellen, de szenvedélyes léttel teli légkör, amit a *Száz év magány* megjelenít. Régóta szerettem volna eljutni abba a faluba, ahol a regény játszódik. Bár Macondo több Aracatacánál, Gabo szülővárosánál. Több várost, a karibi vidéket sűríti ebbe a képzeletbeli településbe. Aracataca pedig nem

A Gabo múzeum Aracatacában
(Casa Museo Gabriel García Márquez)

is olyan, ahogy annak idején elképzelttem, noha ott van a levegőben egyszerűen az elhagyatottság és a varázslat is.

• *Az igazi főszereplőkről, az emberekről, kapcsolatuk minőségéről nem csak a beszélő fejek, gesztusaik, de lírai vágásaid is mesélnek. Érzékelted kapcsolataikban a regénybeli magányt?*

A magányt inkább társadalmi szinten éreztem. A magára hagyatottságot. Egy évtizedekig tartó fegyveres konfliktus több százezres, ártatlan áldozataiban, egy békeszerződés pillanatnyi reményében, majd annak szertefoszlásában. Benne a szegények, az őslakosok, a civil vezetők, a városok, a falvak, és valahol az egész dél-amerikai kontinens magára hagyatottságával.

Az emberi kapcsolatokban kevésbé éreztem ezt. Sőt, sokkal elevebb kommunikációt, kapcsolatot láttam az emberek között, mint mondjuk itthon.

• *Kevés helyen olyan szélsőségesen szubjektív az idő, mint Latin-Amerikában. Az időből kihullás, az időben szétfolyás állapotai, ugyanakkor a létezés pillanatnyi impulzusainak ereje: a spontaneitás. Minek a segítségével ábrázoltad ezeket a filmedben?*

A spontaneitásra épülő társadalom és élet óriási türelmet, alkalmazkodási és elengedési készséget kíván – nagy tanulási lehetőség –, de egészen csodálatos dolgok is születnek belőle. Hamar hozzá lehet ott szokni, és akkor tényleg visz, mint egy hullám.

Ezt az időtlenséget, illetve az idő felgyorsulását és lassulását legerősebben szereztem a zene határozza meg

és idézi elő a filmben. Egyrészt az ott felvett élő zenék visszatérő szerkezete, akárcsak egy parrandán, másrészt, és talán nagyobb részben a komponált zene. Ez pedig Másik Jánosnak köszönhető. Ő az utolsó másfél évben kapcsolódott be a munkába. Egyrészt sok ötletet adott nem zenei kérdésekben, hiszen ő már sok film elkészülésénél jelen volt, másrészt az általa írt zenékel egy teljesen új réteget teremtett a filmhez, ami a szemem láttára, vagy inkább a fülem hallatára emelte az addig meglévő anyagot egy másik szintre. Megváltozott a film tempója, a hang és a kép viszonya összetettebb lett. A zenei betétek eltérnek az ottani zenei világtól, mégis passzol az egészhez és többletjelentéssel bír. Fantasztikus volt ezt a folyamatot megtapasztalni zenészként is.

Abban is bízom, hogy a képekkel is sikerült az időt érzékeltetni, a különböző városokban másként telt az idő. Ami pedig a spontaneitást illeti, az egész film alakulása leginkább arra épült. Nagyon kevés tervezés volt benne, én sem tudtam, hogy kikhez jutok el, merre visznek a történetek.

• *De végül létrejött a te nagy parrandád Gabóval.*

Nem akarom a film végét lelőni. A parrandákon az emberek valós történetekről, valós szereplőkről improvizálnak énekelve. Sok helyre eljutottam, ahol Gabo járt, vagy élt, vagy fontos dolgok történtek vele. Az egyik ilyen egy hatalmas magánház volt, ahol városszerte híres parrandákat tart a házigazda, García Márquezék barátja, már 25 éve. Gabo ezeken, ha tehette, ott volt. Sokszor éreztem úgy, mintha ott lenne mellettem, de ott különösen erős volt ez az érzés. Ott valahogy összeállt bennem az, hogy mi lesz az a történet, amit egy képzeletbeli parrandán én fogok elmesélni.

• *Mikor lesz a filmed bemutatója?*

Március 6-án, García Márquez születésnapján teszem elérhetővé a Vimeo-n egy mozijegy áráért. Beneveztem fesztiválokra is, eddig az Országos Függetlenfilm fesztiválon kaptam kategória díjat, és egy amerikai, női alkotók számára rendezett fesztiválon a hivatalos versenyprogramban van. Nyitott vagyok bármilyen megoldásra, ami abban segít, hogy értéket képviselő csatornákon jusson el a film a közönségéhez. •

